

Kløverstier - vandreruter i og rundt om Hørve

Rundt om Hørve - 5km - blå rute

En halvø bliver landfast

En landsby ved fjorden bliver stationsby inde i landet.

Denne vandring fører igennem det gamle Hørve, hvor kirken og gadekæret var centrum i den gamle landsby før den efter tørlægningen af Lammefjorden udviklede sig til en stations- og handelsby. På kirkegården findes et gravsted for en familie, der har betydet meget for byens udvikling og åndsliv. Ruten følger på et stykke jernbanen, der fik så stor betydning for byens udvikling og kom til at sammenføje to små landsbyer. Man kommer rundt om de nye kvarterer i byens sydlige og vestlige del, øst om gravhøjen Brunebjerg. Her er en sti op til højen, hvorfra man kan se vidt omkring og nyde solens vandring fra opgang til nedgang. Hvis man går med barnevogn eller sidder i kørestol, skal man nok vælge grusstien vest om Brunebjerg i stedet for græsstien langs den indhegnede mark.

Hørve Kirke - en tidligere rundkirke (blå 1)

Kirken blev i 1100 tallet opført som en rundkirke, der kunne bruges som tilflugtssted i urolige tider, og hvis fremmede skibe kom ind i fjorden for at plyndre. Så sent som 1924 fjernes de sidste synlige spor af rundkirken i forbindelse med en større ombygning. Heldigvis er de meget spændende kalkmalerier i skibets hvælv fra 1564 bevaret. Her ser man et flot motiv af Sct. Georg og dragen.

På kirkegården er der et stort familiegravsted for en familie, der har betydet meget for byens kulturelle liv. Skræddersvend, sygebesøger og forkynder Jens Pedersen var medvirkende til valgmenighedens oprettelse i Vallekilde og stifter af den gamle Hørve Friskole, som sønnen Christen Otto Pedersen Vang videreførte sammen med mange andre tiltag i byen. (se mere herom på grøn rute)

Gadekæret (blå 2)

Gadekæret lå i byens midte og tjente til vanding af kreaturer, vask og som branddam. Navnet fortæller, at det var et fælles eje, idet det lå i byens gade, som var navnet på det areal der lå mellem gårdene og husene i landsbyen.

ODSHERRED KOMMUNE

- lys, liv og landskab

Da fjorden var vandfyldt (blå 3)

I midten af forrige århundrede strakte Lammefjorden sig helt ind til Fårevejle kirke nedenfor hvilken, der var anløbsbro, som benyttedes af den stedlige købmand, og sydud fra fjorden strakte sig Svinninge Vejle helt ind til vejen fra Svinninge til Hørve by, der lå ude på et næs på fjorden. Hørve var dengang et noget afsondret sted på landkortet. Men udviklingen omkring højskolemiljøet i Vallekilde og tørlægningen af Lammefjorden kom med tiden til at sætte Hørve og Vallekilde i et såvel åndeligt som trafikalt og materielt centrum i Odsherred.

Da fjorden blev tørlagt (blå 4)

Under den bølge af landvindingsplaner, der opstod efter tabet af hertugdømmerne i 1864, hvor den politiske parole var: "Hvad udadtil tapes, skal indadtil vindes", var det naturligt, at blikket blev rettet mod de lavvandede fjorde, som det skulle være forholdsvis enkelt at tørlægge ved anlæg af dæmninger over fjordmundingerne. Det var derfor naturligt, at egnens største grundbesidder lensbaron Georg Frederik Otto [Zythpen-Adeler](#) (indehaveren af baroniet Adellersborg - Dragsholm Slot, som Hørve også havde hørt under) tog initiativet til at påbegynde tørlægningen af Lammefjorden. Planen oversteg dog hans økonomiske kræfter. Han indgik samarbejde med en række andre storgrundejere på egnen, og senere med en række hamburgske pengemænd, hvorefter der dannedes et aktieselskab til Lammefjordens tørlægning. Der blev indgået en række aftaler med ejerne af de tilstødende lodder om kompensation for tabet af muligheder for at hente tang, fiske, samle æg og jage, så selskabet opnåede koncession på indvinding af landområder.

Jernbanen føres over den tørlagte fjord (blå5)

I 1898 blev Odsherredsbanen fra Holbæk til Nykøbing åbnet. Der var to forslag til linjeføring i spil. I det nordlige og østlige Odsherred ønskede man at banen skulle forløbe over dæmningen fra Audebo til Gundestrup. Det ville give den hurtigste rejsetid til København. Men det blev linjeføringen vestover Odsherred og dermed midt over den tørlagte fjord, der blev resultatet. Fra Hørve førtes banen over fjordbunden til Mellemøen, hvor Fårevejle station blev opført, og en by udviklede sig. Derfra videre over fjordbunden til Asnæs - "gudernes næs". Denne linjeføring havde stor betydning for udviklingen af handel og kulturliv i området.

Brunebjerg (blå 6)

Herfra kan man nyde solnedgangen og den flotte udsigt, fra Vejrhøj i nordvest, ud over den tørlagte Lammefjord og til de vidstrakte skove mod syd. Mod syd ser man også Svinninge Vejle, hvorfra der var et vadested til Svinninge. Vejlen blev tørlagt allerede i 1852-54 af Lensbaron G.F. Zypten Adler, som også blev en af hovedkræfterne bag Lammefjordens inddæmning.

På Brunebjerg fejrer byen hvert år Sct. Hans med bål på kommunens mark ved siden af højen.

Byvandring i Hørve - 2,5km - grøn rute

”Lær byen at kende” / ”Byvandring i Hørve” /

Denne tur fører igennem den del af Hørve, som udviklede sig med stor fart efter at Odsherredbanen blev bygget og dermed forbandt Vejleby med Hørve. På vandringen vil man opleve Hørve som i gamle dage, hvor blandt andet den gamle skole, mejeriet, møllen og jernbanen til Værsløv stadig var i brug og hvor der var igangsættere, der i sin tid var med til at skabe udviklingen i Hørve omkring 1900-tallet.

Hørve Mekaniske Mølle (grøn 1)

Møllen blev grundlagt omkring 1902 - og drevet, som navnet antyder, ved maskinkraft i modsætning til de omkringliggende vindmøller. I 1928 blev maskineriet udskiftet med en motor fra den lokale Bukh fabrik, som lige var blevet flyttet til Kalundborg, hvorfra der i mange år blev produceret en dansk traktor af samme navn.

Den gamle skole (grøn 2)

I 1867 oprettede skræddersvend, ”sygehjælper” og lægprædikant Jens Pedersen Hørve Friskole i et gammelt bindingsværkshus. Det var dog især hans kone Marie Pedersen, der forestod en inspirerende og levende undervisning, mens han selv var involveret i udviklingen af valmenigheden i Vallekilde. I 1907 blev sønnen Chresten Otto Vang leder af friskolen frem til sin død i 1951. Otto Vang var en meget kulturel interesseret person, som satte sit præg på byens liv. Han oprettede Hørve Boghandel, et forsikringselskab og var redaktør af Hørve Avis. Herudover samlede han oplysninger om egnens historie og fotograferede meget fra såvel det nye land på fjorden og det gamle land. Han opkøbte også en del af den gamle Ø Ægholm på Lammefjorden for at dokumentere det oprindelige landskab inden fjordens opdyrkning.

Gå også en tur ad den blå rute og besøg familiens gravsted på Hørve kirkegård.

Jernbanen kommer til byen (grøn 3)

Da jernbanen mellem Holbæk-Nykøbing Sj. blev anlagt i 1898 koncentrerede udviklingen af Hørve by sig omkring stationen.

I 1919 blev der etableret en ny banestrækning til Værsløv. Selvom toget på denne strækning standsede i Bjergsø, fik den station aldrig den store betydning for Vallekildes borgere, da Hørve lå for tæt på og havde mere at byde på. Banen var da også først og fremmest lavet for at kunne transportere sukkerroer til sukkerfabrikken i Gørlev via Høng-Tølløse-banen. Værsløvbanen blev i 1956 nedlagt og erstattet af en busforbindelse.

Trafikmuseet (grøn 4)

I det gamle pakhus på Hørve Station har Regionstog indrettet et lille museum. Her fortælles historien om trafikens udvikling i Nordvestsjælland gennem tiden. Fra de tidligste postruter og færgeforbindelserne over Lammefjorden til etableringen af jernbanedriften og bustrafikken.

Museet har åbent onsdage og lørdage fra kl. 10-14 i juni, juli og august måned, et par dage i efterårsferien samt efter aftale med Flemming Andersen tlf. 59 65 67 89 / 29 65 16 33.

Kulturruten - 7,5km - rød rute

Fra bronzealder til nutid

Ruten går igennem et kuperet landskab med mange gamle gravhøje. To af disse har Vallekilde Højskole været med til at beskytte inden de blevet fredet af anden lovgivning. Oplev det spændende miljø omkring Vallekilde Højskole med de mange spændende huse. På toppen af gravhøjen "Barnet" kan man nyde en fantastisk udsigt og sin medbragte forfriskning. Man vil også opleve det sted, hvor den gamle maler Johan Thomas Lundby i 1847 stod og malede sit berømte motiv af gravhøjen Hanghøj. Ruten fører forbi landsbykirken og frimenighedens kirke i Vallekilde samt familiegravstedet for Trierslægten.

Bakkerne med gravhøjene (rød 1)

Det kuperede landskab rundt om Hørve er besmykket med smukke gravhøje fra bronzealderen otte af disse ligger stadig synligt i landskabet. Tidligere var der mange flere. De var godt beskyttet af folketroen / overtroen om, at højene var beboet af bjergfolk, som man skulle holde sig på god fod med. Forstyrrede man bjergfolket, kunne de ligesom husnisser, gøre livet surt for bonden. I 1800 tallet gjorde man op med denne overtro og begyndte at rydde stendysser og gravhøje. Stenene blev slået til skærver til veje og jernbaner, og jorden blev brugt til at fylde mergelgrave, tørvegrave og moser op med. De tilbageblevne gravhøje er i dag beskyttet og dermed sikret for eftertiden.

Da højene blev reddet (rød 2)

Inden gravhøjene blev fredet kan vi takke "guldaldermalerne" Købke, Lundbye, Dalsgaard og Skovgaard - alle kunstnere med relationer til Vallekilde - for deres forherligelse af området. Gennem deres malerier af landskabet var de med til at skabe det værdigrundlag, som skulle sikre de smukkeste af højene. De store sten ved Vallekilde Højskole er rester fra nedbrudte høje ved Bjergesø mark, som ikke nåede at blive reddet. Allerede i 1867, da højskolen lige var startet, tog en elev på højskolen initiativ til at stoppe bortgravningen af Tinghøj. Han kom fra Samsø, hvor man havde friholdt gravhøjene fra ødelæggelser. Han skrev en fristil om Tinghøj, der bevirkede så megen bevågenhed blandt de andre elever, at de medvirkede til at frikøbe højen og sammen med et par landmænd at genoprette den bortgravede del af højen.

"Barnet" på Tudebjerg (rød 3)

Skønt den mægtige bakke Tudebjerg kun er 44 meter over havets overflader er der en pragtfuld udsigt. Man kan altid finde læ bag den 8½ meter høje bronzealderhøj "Barnet". Et navn, der formentlig er afledt af ordet bavn, der fortæller om anvendelsen af høje punkter i landskabet til signalerer om farer eller nyheder ved at tænde bål, såkaldte bavne. Også selve bakkens navn, Tudebjerg, henfører til at man også har blæst i signalhorn fra højen.

Gravhøjen var på et tidligt tidspunkt i 1800-tallet udsat for, at en fæstebonde havde gravet sig langt ind i højen i forsøg på at finde værdier. Det fortælles, at da manden nåede ind til højens midte, døde en af hans køer. Det tog han som et varsel og opgav sit forehavende. Igen i 1911 var der bud efter højen. Nu var man ikke overtroisk længere, og ejeren ville bruge højen til at fylde i sin mose. Igen trådte højskolens lærere og elever til og medvirkede til højens istandsættelse, men først efter at have rådført sig med Nationalmuseet og frikøbt højen.

Vallekilde Kirke (rød 4)

Vallekilde kirke er en af Danmarks ældste landsbykirker. Den er bygget ca. år 1150 og i 1400-tallet ombygget i gotisk stil uden væsentlige senere ændringer.

De ældste spor i kirken er den gamle dør af kun to jernbeslåede egeplanker fra 1200-tallet. I korbuens top ses et kalkmaleri, der dateres til 1225. Døbefonten er formentlig fra kirkens opførelse. I skibet ses en altertavle fra 1598, som er blevet flyttet i nyere tid til fordel for en ældre sengotisk alterprydelser fra 1400-tallet.

Grundtvigs farfar var præst i Vallekilde-Hørve. Han er begravet på kirkegården øst for kirken. Grundtvigs far havde også været præst i Odsherred, på Odden, før han kom til Udby. Også på mødrene side havde Grundtvig tilknytning til området: Hans mor var født på Egebjerggård i Egebjerg, syd for Nykøbing.

Vallekilde Højskole (rød 5)

I 1865 begyndte den unge teolog Ernst Trier højskolen i Vallekilde på opfordring af Grundtvig, som selv havde trådt til herredet. Danmark havde lidt nederlag i 1864 og mistet Sønderjylland til Tyskland, så landets selvforståelse var under stærkt pres. Jorden var gødet for højskolebevægelsens ideer om demokrati og danskhed, frisind og fællesskab, og i Vallekilde blev både valgmenighed, højskole og friskole grundlagt i denne periode. Vallekilde blev et kulturelt kraftcenter.

I begyndelsen var de fleste højskoleelever unge karle og piger med rod i landbruget, som var det altdominerende erhverv i Danmark. I dag er Vallekilde Højskole kommunikationshøjskole med dybe rødder til den grundtvigske inspiration, og eleverne kommer fra vidt forskellige miljøer.

Nyrops bygninger (rød 6)

I 1866 blev den første træbygning til højskolen opført, tegnet af arkitekt Martin Nyrop. Han var også arkitekt på Københavns Rådhus, og det ses klart på højskolens røde hovedbygning.

Nyrops bygninger på og omkring Vallekilde Højskole er stærkt inspireret af den nordiske stil, hvilket blandt andet bemærkes i valget af materialer. Øvelseshuset står som det fineste værk, næsten som en vikingsal. Den oprindelige grundplan for hele højskolen var endda udformet som en Thorshammer!

Begrebet Bedre Byggeskik, som forener hånd og ånd, har sin rod i Vallekilde Højskoles håndværkerskole stiftet af Andreas Bentsen 1877. Lignende bevægelser udvikledes samtidigt andre steder i Europa.

Valmenighedskirken (rød 7)

I lighed med flere andre frie menigheder går Vallekilde Valgmenigheds historie længere tilbage end til dens oprettelse: Først en folkelig vækkelse på egnen, siden en højskole og endelig beslutningen om at danne en fri menighed. Vallekilde Højskoles og Vallekilde Valgmenigheds opståen skal ses i lyset af den folkelige opvågning på Holbækeegnen i sidste halvdel af 1800-tallet, med især skræddersvend og lægprædikant Jens Pedersen fra Fårevejle og kapellan Villiam Johan Hoff i Vallekilde som foregangsmænd sammen med Teologen Ernst Trier, der etablerede Vallekilde Højskole.

Kirken er opført i 1882 af lokale håndværkere og elever på Vallekilde Højskole efter tegning af bygmester Andreas Bentsen. Bygningen var oprindeligt opført som en enkel korskirke, men i 1918 blev der tilbygget en apsis mod øst og et våbenhus mod vest tegnet af Ivar Bentsen. Joakim Skovgaard har lavet glasmosaikkerne i de tre østvinduer, og Troels Trier og Gudrun Trier Mørch har udført udsmykningen på alterbordet i kirken.

Trier-slægten (rød 8)

Trier-navnet knytter sig stærkt til Vallekilde Højskole. Dels som højskolefolk og landmænd, men mest kendt er nok Trier-slægtens fire generationer af professionelle kunstnere: Ernst Triers søn, Troels Trier, sønnesønnerne Holmer Trier og Ernst Trier samt oldebørnene Dea Trier Mørch og Troels Trier. Overalt er højskolen dekoreret med heltesagn og bibelske motiver, malet af Troels Trier, Ernst Triers søn. På ruten kommer man forbi familiens gravsted. Det siges, at Ernst Trier valgte lade sin kone begrave udenfor for sognekirken, fordi præsten fandt det upassende, at Ernst Trier færdedes på kirkegården efter mørkets frembrud, hvor han fik tid til at besøge graven.

Mellem fjord og kyst - 10km - sort rute

På en 10 km lang vandretur opleves på den ene halvdel af turen den store morænebakke, som tidligere var en halvø ud i Lammefjorden med udsigt fra Bjergesø til Dragsholm og Vejrhøj. Et landskabsbillede forherliget af en af vores mest kendte malere fra guldalderen. På den anden halvdel af turen følger man den gamle kystlinje mod Lammefjorden, hvor landkanalen, der omkranser hele den tørlagte Lammefjord, skaber et smuk og spændende miljø med gode muligheder for naturoplevelser. Her står fiskehejren ofte mellem sivene på den modsatte bred, mens blichønen svømmer rundt i sine karakteristiske små ryk. Kanalen adskiller i dag den gamle fredelige fjordbred med den opdyrkede Lammefjord, hvor gårde og huse ligger tæt langs kanalens anden bred. Tæt på ruten ligger en shelterplads, hvor man efter tilladelse kan tænde bål og evt. overnatte.

Odsherred er en geopark (sort 1)

Fra Bjergesøvej lige nord for Bjergesø by kan man opleve den udsigt mod Vejrhøj, som den berømte kunstmaler Johan Thomas Lundbye malede i 1840. Landskabet var mere åbent dengang i forhold til de mange plantninger og hegn, der i dag slører en del af landskabsformerne. I 1930-erne blev der skabt en lille kunstnerkoloni i Odsherred. De har med deres forherligelse af landskabet været med til, at Odsherred i dag er blandt landets fire anerkendte kunstlandskaber i selskab med Skagensmalerne, Fynsmalerne og Bornholmsmalerne. Odsherreds kunstkultur er sammen med Odsherreds berømte grøntsager fra Lammefjorden og madkultur på bl.a. Dragsholm Slot med til at levendegøre Odsherred som en geopark, hvor morænebakkerne, de inddæmmede fjorde og den hævede havbund danner grundlag for naturen og kulturen i Odsherred. Begrebet geopark er nyt i Danmark, og Odsherred Kommune er den første ansøger til en UNESCO-godkendt geopark.

Dragsholm Slot (sort 2)

På Lundbyes maleri fra Bjergesø Mark ses Dragsholm slot for foden af Vejrhøj. I dag kan man kun lige se taget af slottet skjult bag træer, buske, gårde og huse. Dragsholm slot kan føres tilbage til ca. år 1215. Dengang en bispebolig for bispem i Roskilde, som tidligere ejede de fleste jorder i Odsherred. Adgangen til Odsherred over land var begrænset til en smal tange eller *drag*, hvoraf navnet stammer. Efter Reformationen i 1536 overtog kronen besiddelserne i Odsherred og omdannede slottet til et renæssanceslot og statsfængsel. Efter Svenskerkrigene i 1660erne blev det sammen med andre krongodser givet i pant til rentemester Henrik Müller, der dog bosatte sig på Anneberg (se rute 120 herom). I 1694 overtog Adlerslægten Dragsholm og omdøbte det til Adelsborg. I 1936 udstykkede Statens Jordlovsudvalg det meste af godset og solgte den resterende ejendom til familien Bøttger, som stadig ejer og driver slottet, som et eksklusivt hotel og konferencecenter.

Dragsmølle (sort 3)

Dragsmølle var oprindeligt en stubmølle, men blev erstattet med den mere produktive hollandske mølle, som stadig eksisterer og nu danner bolig for en smykkekunstner. Møllen tilhørte i mange år godset Adelsborg som i dag hedder Dragsholm.

Inddæmningen af Lammefjorden (sort 4)

En ”kun” godt to kilometer lang dæmning har skabt 55 kvadratkilometer landbrugsjord. Tanken var så forjættende, at en gruppe mænd med baron Zytphen-Adler i spidsen tog initiativet til tørlægningen, der begyndte i 1873. Projektet er Nordeuropas næststørste, kun overgået af en inddæmning i Holland. De første huse på fjorden blev lagt langs landkanalen på den gamle fjordbred og på de sandrevler, der var i fjorden. Især i bunden af fjorden mod vest er der meget dyndjord. Helt op til 20 meter. Her er det ikke muligt at bygge huse. Inddæmningen har givet Odsherred dets bedste landbrugsjord. Her dyrkes kun 40% korn, resten er specialafgrøder. Går man langs vejen over fjorden mod Fårevejle, kan man mærke den gynger, når en lastbil passerer.

Landkanalerne (sort 5)

Hele vejen rundt om den inddæmmede fjord er der gravet en såkaldt landkanal. Den skal fange det vand, der før løb fra de tilstødende bakker og ud i Lammefjorden. For ikke at skulle bruge dyr energi på at pumpe det ud, bliver det ledt ud til fjorden over dennes niveau. Man kan færdes hele vejen på fjordsiden af landkanalerne. Her er et mægtigt dyreliv. Er man til fiskeri, kan man løse fisketegn og tilbringe dejlige timer med karpefiskeri. Man kan også fange gedder, skaller, suder,

brasen og aborrer. Men man skal ikke regne med at være ene om fiskeriet. Andre står musestille mellem siv og tagrør og venter på bid. Det er hejrerne. De har delt kanalerne op mellem sig og forlader nødigt deres fiskeplads.

Afgrøderne på Lammefjorden (sort 6)

Tidligere var Lammefjorden kendt for sine store, farverige tulipanmarker og lange aspargesbede. I dag dyrkes især kartofler og gulerødder, som Lammefjorden er kendt for, men også afgrøder som løg, pastinak, persillerod, rødbeder og rødkål er blevet vigtige specialafgrøder, selvom det kan være svært at konkurrere med lande, hvor arbejdslønnen er væsentlig billigere. At det igen kan betale sig for avlerne endda at dyrke asparges, skyldes en øget kvalitetsbevidsthed blandt forbrugerne. Det danske og nordiske køkken er igen blevet anerkendt for nye måder at anvende lokale råvarer på.

Jorden går i luften! (sort7)

Lammefjordens jord er så næringsrig, at avlerne kan spare en del gødning i forhold til traditionelle jorder, men det har sin omkostninger at dyrke en jord med så meget organisk materiale. Det brænder simpelt hen af - omsættes, når det bliver iltet. Så jo mere der bliver pløjet, harvet og hyppet, jo mere jord forsvinder. Fra to til fire centimeter om året. Det betyder, at der er steder, hvor vandet ikke længere kan ledes af drænrør ud til midterkanalen, hvorfra det skal pumpes ud i Isefjorden. Nu må man lave lokale tørlægninger af den sunkne jord og pumpe det videre ud i afvandingskanalerne.